

สภาพทั่วไปของเทศบาลนคร เชียงใหม่

๒.๑ ภูมิประเทศและสภาพคินฟ้าอากาศ

เทศบาลนคร เชียงใหม่ นับได้ว่าเป็นเทศบาลที่มีจำนวนพลเมืองมากเป็นอันดับที่ ๓ ของประเทศไทย คือรองจากเทศบาลนครกรุงเทพ และเทศบาลนครธนบุรี เทศบาลนคร เชียงใหม่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดชายแดนด้านเหนือของประเทศไทยจังหวัดหนึ่ง อยู่ที่ประมาณเส้นรุ้ง ๑๘° เหนือ และเส้นแวงที่ ๙๙° ตะวันออก นครเชียงใหม่มีลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบ อยู่เหนือระดับน้ำทะเล ประมาณ ๑,๐๐๐ ฟุต มีประชาชนหนาแน่น บนสองฝั่งแม่น้ำปิง ซึ่งไหลมาจากคอยอินทนนท์ เส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับพม่า แล้วไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ผ่านกรุงเทพ ไปยังอ่าวไทย เชียงใหม่นอกจากจะมีแม่น้ำวนกลางเมืองคังกล่าวแล้ว ยังมีภูเขาล้อมรอบอีกด้วย กล่าวคือ คอยสุเทพ คอยเชียงดาว คอยอินทนนท์ เป็นต้น ทำให้อากาศชั้น มีฝนตกชุก และมีอุณหภูมิต่ำกว่าหลายจังหวัดในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทยตลอดปี ดังสถิติต่อไปนี้

ความชื้น	เฉลี่ยในเวลากลางวัน จะเปลี่ยนแปลงอยู่ระหว่าง ๕๖ % สำหรับเดือนมีนาคม - เมษายน ถึง ๘๕ % ในเดือนกันยายน
ฝน	มีปริมาณเฉลี่ยในปีหนึ่ง ๆ ประมาณ ๑,๒๒๐ มม. และส่วนมากจะตกชุกในระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม
อุณหภูมิ	นครเชียงใหม่อาจกล่าวได้ว่า เป็นท้องถิ่นที่มีอุณหภูมิของอากาศก็มากแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยเฉพาะในเดือนพฤศจิกายน ธันวาคม และเดือนมกราคม เพราะเป็นเดือนที่มีอุณหภูมิของอากาศค่อนข้างต่ำ ประกอบกับมีอากาศแจ่มใส เพราะไม่มีฝนตกเลย

หรืออาจจะมีบ้างก็เป็นส่วนน้อยมาก สำหรับเดือน
กุมภาพันธ์ อุณหภูมิจะเริ่มสูงขึ้นบ้าง และจะสูงขึ้น
เรื่อย ๆ จนถึงเดือนเมษายน นครเชียงใหม่จะมี
อากาศร้อนที่สุด แต่ถึงอย่างไรก็ยังมีอุณหภูมิต่ำกว่าหลายจังหวัด
ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยอยู่นั่นเอง เมื่อเลย
เดือนเมษายนไปแล้ว จะมีฝนเริ่มตกบ้าง และจะตก
มากขึ้น ๆ จนถึงเดือนตุลาคม เป็นเหตุให้อุณหภูมิ
ของอากาศโดยเฉลี่ยลดลงอีกเล็กน้อย

ตารางที่ ๖

สถิติปริมาณและจำนวนวันที่ฝนตกรวมทั้งความชื้นในรอบเดือน^๑

เดือน	ปริมาณน้ำฝน (มม.)				จำนวนวันที่		% ความชื้น		หมายเหตุ
	มากที่สุดในรอบเดือน		รวมยอด		ฝนตก		มีขีดมิตรายเดือน		
	พ.ศ.	๒๕๐๖	๒๕๐๗	๒๕๐๖	๒๕๐๗	๒๕๐๖	๒๕๐๗	๒๕๐๖	
มกราคม	-	๑.๘	-	๑.๘	-	๑	๓๒.๖	๓๓.๓	
กุมภาพันธ์	๑.๓	-	๑.๖	-	๒	-	๖๕.๓	๖๓.๘	
มีนาคม	-	๘.๕	-	๑๒.๒	-	๓	๕๓.๘	๕๖.๖	
เมษายน	๑๘.๘	๑๘.๒	๔๕.๖	๖๘.๒	๓	๓	๖๐.๒	๕๖.๓	
พฤษภาคม	๕.๐	๓๓.๕	๑๓.๓	๑๓๓.๕	๖	๑๘	๕๕.๘	๓๓.๐	
มิถุนายน	๕๑.๕	๒๑.๘	๑๓๕.๘	๘๘.๓	๒๓	๑๓	๘๐.๐	๓๘.๐	
กรกฎาคม	๒๘.๐	๕๘.๑	๑๒๕.๕	๒๒๕.๘	๒๘	๒๑	๘๑.๐	๘๐.๘	
สิงหาคม	๔๓.๐	๔๑.๒	๒๘๕.๘	๒๒๒.๘	๒๑	๑๘	๘๓.๕	๘๐.๐	
กันยายน	๔๓.๘	๑๑๘.๘	๑๒๓.๐	๒๘๓.๖	๑๓	๒๐	๘๒.๘	๘๕.๘	
ตุลาคม	๕๑.๒	๓๒.๑	๑๑๘.๘	๑๓๘.๑	๑๘	๑๓	๘๕.๘	๘๓.๒	
พฤศจิกายน	๒๑.๘	๘.๘	๘๒.๖	๒๓.๘	๘	๖	๘๒.๘	๓๘.๕	
ธันวาคม	๓.๐	๐.๘	๘.๘	๑.๕	๒	๓	๓๘.๐	๓๕.๓	

ตารางที่ ๒
สถิติปริมาณและจำนวนวันที่ฝนตกในรอบปี^๒

พ.ศ.	ปริมาณน้ำฝน มม.	จำนวนวันที่ ที่ฝนตก	หมายเหตุ
๒๕๐๔	๑,๕๙๕.๘	๑๓๘	
๒๕๐๕	๑,๑๒๘.๖	๑๑๙	
๒๕๐๖	๑,๐๖๑.๑	๑๒๔	
๒๕๐๗	๑,๑๑๔.๘	๑๒๔	
เฉลี่ย/ปี	๑,๒๒๐.๑	๑๒๖	

^๒ดูแหล่งที่แล้ว หน้า ๒๔

สถิติอุณหภูมิของอากาศในรม ๓

เดือน พ.ศ.	อุณหภูมิเฉลี่ย (°ซ)		อุณหภูมิสูงสุด ต่ำสุด (°ซ)				หมายเหตุ
	มัชฌิมรายเดือน		สูงสุด		ต่ำสุด		
	๒๕๐๖	๒๕๐๗	๒๕๐๖	๒๕๐๗	๒๕๐๖	๒๕๐๗	
มกราคม	๑๙.๖	๒๐.๙	๓๐.๘	๓๒.๑	๐๘.๖	๐๖.๘	
กุมภาพันธ์	๒๒.๘	๒๓.๒	๓๓.๘	๓๓.๕	๐๘.๖	๐๘.๙	
มีนาคม	๒๕.๙	๒๖.๕	๓๗.๗	๓๗.๘	๑๒.๗	๑๔.๒	
เมษายน	๒๘.๑	๒๘.๕	๓๙.๖	๓๙.๓	๑๖.๓	๑๖.๘	
พฤษภาคม	๓๐.๑	๒๗.๙	๔๐.๐	๓๘.๗	๒๐.๕	๒๐.๘	
มิถุนายน	๒๗.๖	๒๗.๘	๓๘.๙	๓๘.๑	๒๒.๘	๒๒.๒	
กรกฎาคม	๒๖.๘	๒๗.๐	๓๓.๓	๓๓.๙	๒๑.๙	๒๑.๗	
สิงหาคม	๒๗.๑	๒๗.๒	๓๘.๐	๓๓.๕	๒๑.๓	๒๒.๒	
กันยายน	๒๗.๕	๒๖.๙	๓๓.๙	๓๓.๐	๒๑.๘	๒๑.๑	
ตุลาคม	๒๖.๐	๒๖.๘	๓๓.๐	๓๒.๕	๑๘.๘	๒๐.๕	
พฤศจิกายน	๒๘.๕	๒๓.๖	๓๑.๓	๓๑.๓	๑๖.๒	๑๘.๕	
ธันวาคม	๒๑.๓	๒๐.๗	๓๐.๒	๓๐.๖	๐๘.๗	๐๘.๓	
มัชฌิมรายปี	๒๕.๖	๒๕.๖	๓๘.๓	๓๓.๙	๑๖.๑	๑๖.๕	

๒.๒ การคมนาคม

เทศบาลนคร เชียงใหม่ เป็นท้องถิ่นที่มีการคมนาคมสะดวกมาก
แห่งหนึ่ง โดยเฉพาะการคมนาคมระหว่างกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ สะดวกทั้ง
ทางรถไฟ ทางรถยนต์ และทางเครื่องบิน กล่าวคือ

ทางรถไฟ ระยะทาง ประมาณ ๘๕๐ กิโลเมตร ปัจจุบัน
มีรถไฟควาน ติดต่อกันระหว่างเมืองทั้งสองเป็นประจำทุกวัน ๆ ละ ๑ เที่ยว
ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ ๑๙.๕ ชั่วโมง

และเนื่องจากเทศบาลนครเชียงใหม่ มีความเจริญก้าวหน้า
ไปอย่างรวดเร็ว การรถไฟแห่งประเทศไทย จึงมีโครงการที่จะเปิดบริการ
รถไฟควานพิเศษขึ้นอีกในอนาคตอันใกล้นี้ โดยจะให้ใช้เวลาเดินทาง ประมาณ
๑๒ ชั่วโมงเท่านั้น

ทางรถยนต์ รถยนต์ประจำทางจะใช้เส้นทางตามถนน
พหลโยธิน โดยไปแยกที่อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง เข้าสู่เชียงใหม่ มี
ระยะทางรวมทั้งสิ้นประมาณ ๕๕๔ กิโลเมตร ปัจจุบันมีรถประจำทาง
ออกจากกรุงเทพฯ วันละ ๒ เที่ยว และออกจากเชียงใหม่วันละ ๓ เที่ยว
ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑๓ - ๑๙ ชั่วโมง

นอกจากเส้นทางที่รถยนต์ประจำทางใช้อยู่แล้ว อาจเดิน
ทางไปเชียงใหม่ได้โดยทางลัดอีกทางหนึ่ง โดยแยกจากถนนพหลโยธินที่
จังหวัดลพบุรี ผ่านไปยังจังหวัดสิงห์บุรี เลียบคันคลองชลประทานไปข้ามเขื่อน
เจ้าพระยาเข้าสู่จังหวัดชัยนาท แล้วรวมเส้นทางต่อไปตามที่กล่าวข้างต้น
ระยะทางรวมประมาณ ๘๕๑ กิโลเมตร เท่านั้น

ดังได้กล่าวแล้วว่า จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของภาคเหนือทั้งทาง
 ด้านการค้า การศึกษาและการท่องเที่ยว ฯลฯ ฉะนั้นรัฐบาลจึงได้พยายามส่งเสริม
 ให้มีการคมนาคมสะดวกยิ่งขึ้น กล่าวคือ ได้มีการก่อสร้างทางหลวงชั้นหนึ่ง เชื่อม
 ระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดลำปางขึ้นอีกสายหนึ่ง มีระยะทางประมาณ ๕๓
 กิโลเมตร กำหนดว่าจะเปิดใช้ในเร็ว ๆ นี้ ดังนั้นการเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ
 - เชียงใหม่ โดยทางรถยนต์ก็จะสะดวกขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากทางก็สามารถใช้
 ความเร็วได้มาก ระยะทางรวมทั้งสิ้นประมาณ ๓๘๓ กิโลเมตร

ทางเครื่องบิน สามารถเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึง เชียงใหม่ โดย
 ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ๔๕ นาที เท่านั้น ปัจจุบันมีเครื่องบินติดต่อระหว่าง
 เมืองทั้งสองทุกวัน ๆ ละ ๔ เที่ยวบิน จึงนับได้ว่าจังหวัดเชียงใหม่มีการคมนาคมติดต่อ
 กับกรุงเทพฯ สะดวกกว่าจังหวัดอื่น ๆ ที่มีระยะทางไกลเท่า ๆ กันของทุกภาค

เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีการคมนาคมสะดวกดังกล่าวแล้ว ประกอบ
 กับเป็นเมืองท่องเที่ยว รวมทั้งมีสินค้าพื้นเมืองมาก เป็นเหตุให้มีคนเข้า - ออก
 มากเป็นประจำทุกวัน ประมาณว่าวันหนึ่ง ๆ จะมีคนเข้า - ออก ประมาณ
 ๑๐,๐๐๐ คนเศษ จึงเป็นผลทำให้กิจการโรงแรมเจริญตามไปด้วย ซึ่งก็เป็นส่วน
 หนึ่งที่จะทำให้ความต้องการใช้น้ำมีมากขึ้น ดังนั้นการประปาเชียงใหม่ควรจะได้
 วางแผนงานผลิตน้ำไว้เพื่อพลเมืองจำนวนนี้ด้วย

๒.๓ การศึกษา

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นท้องถิ่นซึ่งนับได้ว่ามีการศึกษาอยู่ในระดับดีแห่งหนึ่งของประเทศไทย เพราะจะสังเกตได้จากจำนวนโรงเรียนว่ามีปริมาณมากเมื่อเทียบกับจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้นในปีหนึ่ง ๆ ดังจะเห็นได้จากตารางที่ ๕ ว่าเทศบาลต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคมีจำนวนโรงเรียนเทียบกับจำนวนผู้ที่ต้องได้รับการศึกษาน้อยกว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ ทั้งนี้ไม่รวมถึงเทศบาลนครกรุงเทพ เพราะจากข้อเท็จจริงปรากฏว่าโรงเรียนต่าง ๆ ของเทศบาลนครกรุงเทพเป็นโรงเรียนใหญ่ สามารถรับนักเรียนได้มากกว่า นอกจากนั้นยังมีจำนวนครูมากกว่า จึงมีตัวเลขอัตราส่วนคนต่อจำนวนโรงเรียนสูง ซึ่งไม่อยู่ในกรณีที่จะเอามารวมพิจารณาเทียบกับท้องถิ่นอื่น ๆ ได้

นอกจากโรงเรียนสอนภาคบังคับแล้ว เทศบาลนครเชียงใหม่ ยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาในภาคเหนือของประเทศไทยอีกด้วย เนื่องจากมีโรงเรียนอาชีวศึกษาหลายแห่ง กล่าวคือ โรงเรียนการช่างสตรี โรงเรียนช่างไม้ วิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพ และยังมีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งนับว่าเป็นสถานศึกษาสูงสุดของประเทศอีกด้วย ทำให้สรุปได้ว่า การศึกษาของประชาชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่อยู่ในระดับดีกว่าเทศบาลใหญ่แห่งอื่น ๆ เป็นส่วนมาก

๒.๔ การครองชีพ

ราษฎรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ต้องจัดว่ามี การครองชีพอยู่ในระดับปานกลาง ดังจะสังเกตเห็นจากการเปรียบเทียบรายได้ของเทศบาลตามตารางที่ ๕ ว่าราษฎรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ต้องเสียภาษีรายได้เฉลี่ยคนละประมาณ ๗.๘๖ บาท ซึ่งเมื่อเทียบกับท้องถิ่นใหญ่ ๆ เท่าที่หยิบยกมาจำนวน ๘ แห่ง แล้วจะอยู่ในอันดับปานกลางนั้นก็หมายความว่าราษฎรมีรายได้อยู่ในระดับปานกลางด้วย เพราะเทศบาลแต่ละแห่งจะมีรายได้มากหรือน้อยต้องขึ้นอยู่กับรายได้ของประชาชน

ตารางที่ ๔

แสดงอัตราส่วนจำนวนพลเมืองต่อจำนวนโรงเรียนภาคบังคับ

เทศบาล	จำนวนผู้ที่ต้องถูก บังคับ (ผู้เกิดพ.ศ. ๒๕๐๒)	จำนวน โรงเรียน พ.ศ.๒๕๑๐	อัตราส่วน คน/โรงเรียน	หมายเหตุ
นครเชียงใหม่	๒,๖๖๔	๕๔	๔๖	ผู้ที่ต้องถูกบังคับให้เข้าโรงเรียน เมื่ออายุครบ ๘ ปี หรือผู้ที่เกิดในปีพ.ศ.๒๕๐๒ จะต้องเข้าโรงเรียนในปีพ.ศ. ๒๕๑๐
เมืองลำปาง	๑,๒๓๔	๒๑	๕๘	
เมืองสงขลา	๑,๐๘๔	๑๖	๖๘	
เมืองหาดใหญ่	๑,๓๒๑	๑๕	๘๘	
นครกรุงเทพ	๖๔,๐๐๓	๘๕	๖๓๔	
เมืองชลบุรี	๑,๕๘๓	๓๓	๔๘	
เมืองอุบลราชธานี	๑,๐๓๒	๑๑	๙๓	
เมืองอุตรธานี	๑,๑๓๓	๑๓	๘๓	

ส่วนการปกครองท้องถิ่น กรมมหาดไทย รายงานกิจการเทศบาล (พ.ศ.๒๕๐๒)

หน้า ๕๖

ตารางที่ ๕
แสดงรายได้ของเทศบาลต่าง ๆ *
(สถิติ พ.ศ. ๒๕๐๘)

เทศบาล	รายได้จากรถยนต์	จำนวน รถบรรทุก (คน)	เฉลี่ยภาษีที่เก็บได้จาก รถบรรทุก บาท/คน	หมายเหตุ
นครราชสีมา	๕,๕๖๔,๒๕๑	๓๓,๘๕๘	๓๑,๕๖	
เมืองลำปาง	๒,๖๐๒,๒๘๘	๓๘,๘๓๒	๖๕,๕๖	
เมืองสงขลา	๑,๘๓๒,๕๒๘	๓๖,๒๓๓	๕๑,๖๑	
เมืองหลักใหญ่	๕,๒๕๓,๕๕๓	๔๔,๕๑๓	๑๑๘,๑๑	
นครกรุงเทพ	๒๒๖,๘๖๐,๘๓๘	๑,๖๖๘,๒๔๖	๑๓๕,๘๖	
เมืองชลบุรี	๓,๔๐๑,๒๕๓	๔๐,๓๔๘	๘๓,๕๓	
เมืองอุบลราชธานี	๑,๔๕๑,๐๕๑	๓๑,๑๘๘	๔๖,๕๒	
เมืองอุดรธานี	๒,๓๘๒,๐๐๕	๔๑,๑๒๘	๖๓,๖๔	

* ส่วนการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง รายงานกิจการเทศบาล (พ.ศ. ๒๕๐๘)

หน้า ๑๘๘ - ๒๐๓

๒๓๕ แห่งที่แล้วหน้า ๓๕ - ๔๓

๒.๕ จำนวนพลเมืองและความหนาแน่น

ตามสถิติหลังศึก (พ.ศ.๒๕๐๘) เทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่ ประมาณ ๑๗.๕ ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของพลเมือง ประมาณ ๔,๔๔๘ คน/ตารางกิโลเมตร มีจำนวนพลเมืองอาศัยอยู่ภายในเขตเทศบาลประมาณ ๗๗,๔๕๘ คน ซึ่งนับว่าเป็นท้องถิ่นที่มีพลเมืองมากกว่าท้องถิ่นอื่น ๆ ที่จัดว่าเป็นเทศบาลใหญ่ของประเทศไทย นอกจากกรุงเทพ แต่เนื่องด้วยเทศบาลนครเชียงใหม่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ จึงทำให้มีความหนาแน่นเฉลี่ยน้อยลงไป อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงแล้ว ปรากฏว่าประชาชนส่วนใหญ่มักรวมกันอยู่ในย่านกลางเมืองเสียเป็นส่วนมาก สำหรับอาณาเขตรอบนอกยังเป็นที่ว่างเปล่า หรือมีฉะนั้นก็เป็นสวน และไรนาเสียเป็นส่วนใหญ่ จึงมีอาจสรุปได้ว่าความหนาแน่นของพลเมืองจะน้อยกว่าท้องถิ่นอื่น ๆ

ตารางที่ ๖

แสดงจำนวนพลเมือง และความหนาแน่น

(สถิติ พ.ศ. ๒๕๐๘)

เทศบาล	จำนวน พลเมือง (คน)	เนื้อที่ เขตเทศบาล (กม ^๒) ^๑	เฉลี่ยความหนา แน่น (คน/กม ^๒)	หมายเหตุ
นครเชียงใหม่	๗๗,๔๕๘	๑๗.๕๐๐	๔,๔๔๘	
เมืองลำปาง	๓๘,๘๗๒	๘.๐๐๐	๔,๘๓๐	
เมืองสงขลา	๓๖,๒๗๗	๖.๗๔๒	๕,๓๘๐	
เมืองหาดใหญ่	๔๔,๕๑๓	๘.๐๐๐	๕,๕๖๔	
นครกรุงเทพ	๑,๖๖๘,๒๔๖	๒๓๘.๕๖๗	๖,๘๘๖	
นครธนบุรี	๕๓๓,๔๐๗	๕๑.๐๐๐	๑๐,๔๕๘	
เมืองชลบุรี	๔๐,๗๔๘	๘.๕๖๗	๘,๘๒๒	
เมืองอุบลราชธานี	๓๑,๑๘๘	๖.๐๐๐	๕,๑๙๘	
เมืองอุตรธานี	๔๑,๑๒๘	๘.๓๐๐	๔,๘๕๕	